

Мільярдний «євробляха-хак»: як українська митниця перетворила сертифікати EUR.1 на конвеєр чорного кешу

Ядерний щит на трьох або як українські мізки пропонують переізрабити безпеку Європи без Трампа

"Тузами хтіли сісти, але не вийшло толку". Болісні уроки "Дерманської республіки"

Голод в окупованих рашистами Олешках - евакуація заблокована загарбниками

Розклад по китайським гастролям Трампа: Коли ти їхав показувати зуби, а тобі показали 400-річне дерево і натякнули на вік твоєї країни

Езотеричний дефолт Банкової: як відьма Вероніка програмувала віцекороля на бунт проти гаранта

"Тузами хтіли сісти, але не вийшло толку". Болісні уроки "Дерманської республіки"

НАША ІСТОРІЯ | ПНД, 2026-05-18 08:20

Версія для печати

Протягом 1917–1921 років як червона, так і біла Росія намагалися нівелювати ідею української державності, інструменталізуючи розбуджену стихію українського села. Зокрема, більшовики взяли на озброєння створення осередків сепаратизму.

Одним із таких стала так звана "Дерманська республіка", що проіснувала протягом кількох березневих днів 1919 року. Про цей епізод розповідає видання **"Локальна історія"**.

Агенти більшовизму

Протягом XIX століття російський царизм збудував у селі Дермань на Волині свій міцний форпост. Там діяв православний монастир зі Свято-Феодорівською учительською семінарією, що готував кадри для русифікації Південно-Західного краю. Але вже у XX столітті ці землі почали освоювати агенти більшовицької пропаганди.

Їхня активність на території Волинської губернії була зумовлена прифронтовими реаліями. Тут розміщувалися революціонізовані війська Південно-Західного фронту: 3-я, 8-а, 11-а та Особлива російські армії. В 1918–1919 роках більшовицький повстанський рух на Волині, зокрема в

НОВИНИ

- 20:00 У вівторок Україною гулятимуть грози, зливи та шквали
- 19:03 Ярослав Романчук: Світ епохи Bangaranga
- 17:05 Голову ОУН Андрія Мельника з дружиною перепоховують на НВМК
- 16:23 Дмитро Воробійов: Думки про заставу для Єрмака
- 15:07 Шахраї під видом СБУ ошукали експрем'єр-міністра України на 7 мільйонів
- 14:55 Помер депутат Верховної Ради Степан Кубів
- 13:27 Типова прокуратура: \$100 тис. хабаря і схема відкатів - НАБУ завершило розслідування щодо ексрешівників прокуратури Івано-Франківщини
- 12:59 Єрмак вийшов із СІЗО: хто вніс гроші на заставу
- 12:39 В Антикорупційній стратегії Кабмін начхав на ключові євроінтеграційні обіцянки - Радіна
- 11:01 Казарін: Контракти з термінами служби і добровольці першої хвили

ПІДПИСКА НА КАНАЛ

НОВИНИ ПАРТНЕРІВ

РЕКЛАМА

Дубенському повіті, до якого належав Дермань, інспірували демобілізовані солдати і матроси, переважно балтійці, подекуди чорноморці.

Читайте також: **Останні розбійники Карпат: Ілько Липей і Юрій Клевець**

Дерманський монастир. Малюнок О. Єжова, 1845 рік / Фото: wikipedia.org

Дубенський ревком очолив матрос-балтєць Василь Рикун. Головою Дубенської ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів став колишній член дивізійного солдатського комітету Микола Прокопчук. У 1918 році останній керував партизанськими силами Західної Волині, у 1935-му увійшов до числа перших комбригів Червоної армії, а в 1938-му став жертвою Великого терору.

Матроси діяли також як організатори повстанських загонів у навколишніх селах: зокрема, Фотій Яндолін — у Черешнівці та Погорільцях, Іван Ленник з "Аврори" — в Смордві, унтер-офіцер Чорноморського флоту Данило Головай — в Новій Мощаниці, Парфенюк і Лис (матрос з крейсера "Новик") — у Мізочі, в Дермані — Антон Довбенко і мешканець села на прізвище Каменяка, за моїми припущеннями, на ім'я Трохим.

Популістська демагогія та революційні гасла цих "ватажків" поєднувалися з загальною дезорганізацією, падінням дисципліни й розгулом напівкримінальних елементів, які провокували погроми і грабежі. Громадський активіст Павло Селезіон у виданні "Літопис Червоної Калини" писав, що навесні 1918 року в Дермані прийшли солдати і місцеві селяни, захоплені матросом Балтійського флоту Антоном Довбенком, пограбували маєток княгині Ядвіги Любомирської та монастир. Після цього з Мізоча налетів відділ гетьманської державної варти, який привселюдно, на сільському сході, відшмагав нагаями винних.

"Дерманська республіка"

Наступної весни історія повторилася, ставши трагіфарсом під назвою "Дерманська республіка". Підбурені Василем Рикунем, який часто приїздив до Дерманя "на просвещеніє", дерманці проголосили "самостійну республіку". У 1909–1917 роках Рикун служив на Балтійському флоті, з 1917 по 1919 роки очолював підпілля РСДРП(б) на Дубенщині, брав участь в антиурядовому закладі навесні–влітку 1919-го як керівник Дубенського ревкому.

Відомо, що помер він у Москві. До дерманського "ревкому" увійшли Комаров, слюсар паровозного депо в Здолбуніві, Антон Довбенко, Клим Рибак, Трохим Каменяка та інші місцеві мешканці. До "республіки" долучилися сусідні села Буца, Борщівка, Мізочик, Лебеді й Здовбиця. Було створено власну "армію", яку очолив "ревком".

З березня 1919 року ця "армія" здійснила військову виправу на Здолбунів. Вони обстріляли місто із захоплених на станції гармати, кількох кулеметів і рушниць. Петлюрівський підрозділ тим часом відійшов до цементного заводу, підступив наступаючих на 200 кроків, а тоді вдарив по них. "Армія" розбіглася.

Через кілька днів "Дерманську республіку" остаточно ліквідувала стрілецька частина. Ті, хто засів у лісах і відстрілювався, були знищені. *"Розлючене козацтво, — наголошує Селезіон, — хотіло стерти з лиця землі Дермань та почало обстріл з гармат зі ст. Мізоч, але делегація селян, які поставилися до повстання — оскільки не негативно, то пасивно — ублагала козаків, і стрілянину припинено."*

Вірогідно, що акцію покарання села провадила сотня з Першого Галицького полку Корпусу січових стрільців Армії УНР, розташованого в Рівному. На початку 1919 року частину цього полку відкликали з фронту, поповнили новобранцями і призначили несла охорону міста.

Читайте також: **Генерал-хорунжий Петро Ліпка Максиму Горькому: «Брехня – це найбільше досягнення радянської влади»**

За спогадами чотаря Івана Білоуса, Перший Галицький був втягнутий у ліквідацію повстань в околицях Рівного: йому довелося "розганяти комуну" в Дубному, "заспокоювати" села Дермань і Тайкури. Автор спогадів зазначає, що з Дерманя "комуністи повтікали далі в гори". Згодом серед селян існував переказ, що керівника повстання Комарова застрілив дерманський селянин (чи то Овсій Хоровець, чи то Григорій Сидорчук) біля млина в с. Мости.

Про придушення дерманського виступу в спогадах Білоуса не йдеться, але можна припустити, що воно відбувалося так само, як у Тайкурах. Там селяни пограбували кількох стрільців, які виїхали на заготівлю фуражу. За наказом штабу Північної групи армії УНР, очолюваного Всеволодом Агапівим, Іван Білоус із сотнею стрільців, маючи кілька кулеметів і дві гармати, дісталися поїздом до Здолбунова, а звіди здійснили нічний вимарш до Тайкур.

Засвіта відкрили вогонь по селу. Там спалахнула пожежа. Назустріч воякам негайно вийшла делегація сільської старшини, яка просила вибачення. Умовою прощання стала виплата матеріальної компенсації. *«Винуватців село не видало, а ми не мали часу шукати за ними, — згадував Білоус. — Нам ще донині дивно, як наш уряд, наша армія могли терпіти у запіллі "пашківські" та інші волості. Жодна армія в світі не толерувала б такого стану».*

Читайте також: **Битва за Одесу: Гайдамацька дивізія проти більшовиків**

Психопат, міліціонер, священник

Учасники "Дерманської республіки" мали карколомні життєписи. Уродженець містечка Мізоч Клим Рибак по закінченню 3-класного народного училища служив у царській армії старшим телеграфістом Ковенського фортечного військового телеграфу, пізніше — штабу 24-го армійського корпусу Румунського фронту.

В 1917–1919 роках був інструктором наркомату внутрішніх справ радянської України, навесні 1919 року — уповноважений з мобілізації до Червоної армії від командира Таращанського полку Василя Боженка в Дермані та навколишніх селах. Залишений для розвідувальної роботи на території Волині, арештований поляками, до 1922 року знаходився в Краківській тюрмі.

Після звільнення підтримував зв'язки з Ямпільським прикордонним загonom, якому передавав розвідувальну інформацію. Водночас співпрацював з польською поліцією. З 1928 року жив у Дермані, заробляв на життя як маляр і художник-самоук, продаючи картини в навколишніх селах. Одружився із Зінаїдою Сухаревою, вдовою царського пристава в Мізочі, розстріляного більшовиками 1920-го.

Після встановлення радянської влади працював у Мізоцькому цукрозаводі інструктором з посіву цукрових буряків. У березні 1940 року в приміщенні пивної обізвав командира Червоної армії Мекотіна "фашистом" і "троцькістом". Після цього заарештований місцевим відділенням НКВС за підозрою в співпраці з польською поліцією і в антирадянській агітації, однак 12 червня справу закрили у зв'язку з лікарським висновком про те, що Клим Рибак "є вродженим психопатом з паранетичними рисами".

Світлина періоду "Дерманської республіки" / Фото: надав автор

Уродженець Дерманя Антон Довбенко (по вуличному — Габай чи Габасць) до подій 1919 року служив рядовим у царській армії. Був заарештований польською поліцією як неблагонадійний. У 1939 році працював начальником міліції у Дермані, у 1940–1941 роках — заступник голови сільської ради. Вбитий невідомими 13 березня 1943 року.

Дерманець Дем'ян Рудий (по вуличному Чорнобиль) згодом переселився на хутір Озеро поблизу Острога. Побитий до смерті під час затримання в Острозі 12 березня 1945 року бійцем винищувального батальйону Острозького райвідділу НКВС Станіславом Ясінським.

Григорій Гнатюк закінчив церковно-вчительську школу в Дермані. Мав прокомуністичні настрої, був членом Сельробу, вчителював, працював у кооперації. З 1939 року — агент НКВС/НКДБ під псевдонімом "Звір". У квітні 1942 року був висвячений на священника та отримав парафію у селі Бронники, через два місяці — переведений до Оржева. Служба безпеки ОУН звинуватила отця Григорія у зв'язках із радянськими партизанами. Після затримання і допиту він зник, ймовірно, був страчений СБ ОУН.

Участь у нападі на Здолбунів окрім мешканців Дерманя брали також жителі навколишніх сіл. З Бущі до цієї акції долучилися понад 20 чоловіків. Одного з них — Мусія Галузу — вбили, Михайла Лазарчука поранили.

Читайте також: [Марія і Антін Крушельницькі: У тіні суспільних борін чоловіка](#)

У літературі

Письменник Улас Самчук у другій книзі трилогії "Волинь" — "Війна і революція" — вмістив розлогий, барвистий опис подій, пов'язаних з проголошенням "Дерманської республіки". 14-літній Самчук був безпосереднім свідком цієї історії. Зокрема, початком виступу повстанців на Здолбунів він вказує перший день великого посту, тобто 3 березня. Наступ на Дермань українського війська, як постає з тексту книги, відбувся в неділю, 9 березня. Звідси можемо орієнтовно визначити час існування "Дерманської республіки": 2–9 березня 1919 року.

Улас Самчук (стоїть перший ліворуч). Дерманська початкова школа. Березень 1920 року / Фото: надав автор

Самчук також розповів про свого родича Семена Андрощука, учасника дерманського повстання: «Семен — це особливий розділ нашої дійсності. Найчистіший колись пролетар, сирота, бундючний матрос Балтицької флотії з крейсера "Пересвіт", перший з перших, що піднімали "красний флаг" революції "великого жовтня", один із організаторів протиукраїнського повстання тут, у Дермані, 1919 року, гнаний і переслідуваний пізніше польською поліцією, а разом тепер перший з перших "куркуль", перший господар на цьому кутку, перший розкуркулений і перший кандидат на вивіз до Сибіру, який уникнув висилки лише випадково».

Відповідні рефлексії знаходимо не лише в Самчука, а й уродженця Дерманя Антіна Бориса, автора їдкої сатири, опублікованої через 20 років після повстання в збірці "З берегів Дерманки". У 1919 йому було 20. Наведемо уривок, щоби відчуті тональність:

*Штабовці-комуністи —
Творителі "Красполку",
Тузами хтіли сісти,
Але не вийшло толку.
Штабовці-дуросвіти,
Земля б вас не носила!..
Кричали: "За савєсти!"
Як та нечиста сила.*

"Дерманська республіка" для покоління 1920-1930-х років стала болісним уроком.

—
Андрій Жив'юк, кандидат історичних наук; опубліковано у виданні "Локальна історія"

Читайте також:

- **Засновник української географії Степан Рудницький: України як держави ще не існувало, а він вже малював її карти і кордони**
- **Підлі війни Росії: як проходили й чи закінчились українсько-російські мирні переговори 1918 року**
- **Медвинська республіка: 105 років тому селяни на Київщині проголосили незалежність від більшовиків**
- **Розсекречені документи з архіву СБУ: Тарас Шевченко у Вашингтоні**
- **Олег Стуль. Забутий провідник мельниківської ОУН**
- **Розсекречені архіви радянських спецслужб: Петро Мірчук. Літописець УПА**
- **Розсекречені архіви радянських спецслужб: Мирон Коновалець. «Він ніколи не афішував те, що робив для брата»**

Читайте «Аргумент» в [Facebook](#) и [Twitter](#)

Если вы заметили ошибку, выделите ее мышкой и нажмите **Ctrl+Enter**.

Коментарі

ВІДЕО

<p>Биківня - територія пам'яті. До Дня пам'яті жертв політичних репресій</p>	<p>Шефір переписав майже всі активи на дружину через тиждень після підозр нардепам у справі "конвертів"</p>	<p>Трудові мігранти: порятунок чи бомба під країну?</p>
---	--	--

[Головна](#) [Про сайт](#) [Опитування](#)

© 2011 «АРГУМЕНТ»

Републікація матеріалів: для інтернет-видань обов'язковим є пряме гіперпосилання, для друкованих видань – за запитом через електронну пошту. Посилання або гіперпосилання повинні бути розташовані при використанні тексту - на початку використовуваної інформації, при використанні графічної інформації - безпосередньо під об'єктом запозичення.. При републікації в електронних виданнях у кожному разі використання вставляти гіперпосилання на головну сторінку сайту argumentua.com та на сторінку розміщення відповідного матеріалу. За будь-якого використання матеріалів не допускається зміна оригінального тексту. Скорочення або перекомпонування частин матеріалу допускається, але тільки в тій мірі, якою це не призводить до спотворення його сенсу.

Редакція не несе відповідальності за достовірність рекламних оголошень, розміщених на сайті, а також за вміст веб-сайтів, на які дано гіперпосилання.

Контакт: uargumentum@gmail.com